

Nr 40

Utlåtande i anledning av motion om åtgärder mot ocker vid försträckning.

I den till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionen II:200 av herrar *Börjesson* i Falköping och *Eriksson* i Bäckmora hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt och allsidig utredning av den s. k. grå kreditmarknaden för att genom effektiva åtgärder mot ocker vid försträckning åstadkomma en sanering på området samt att Kungl. Maj:t för riksdagen måtte framlägga de förslag som utredningen föranleder.

Motionärerna anför att den ockerverksamhet som sedan många år varit bekant för statsmakterna och myndigheterna vid ett flertal tillfällen påtalats i motioner och interpellationer, där man efterlyst utredning för att undersöka vilka åtgärder man lämpligen lagstiftningsvägen eller på annat sätt kan vidta för att stävja verksamheten. Riksdagen har avslagit alla förslag i denna riktning med motivering att en utredning inte skulle fylla något väsentligt syfte. Flera remissinstanser, som givits tillfälle att yttra sig över motionerna, har emellertid tillstyrkt förslaget om utredning.

Den senaste tidens hårda kreditrestriktioner har ytterligare gynnat den s. k. grå kreditmarknaden. Detta framgår också av den livliga annonsering om »snabba lån» etc. som förekommer i dagspressen. Det är dock självfallet svårt att bilda sig en exakt uppfattning om hur omfattande ockerverksamheten är, emedan lånetransaktionerna i allmänhet sker utan vittnen.

Motionärerna finner det vara en samhällelig angelägenhet att med alla till buds stående medel söka hejda den florerande ockerverksamheten. Ingenting tyder på att de straffbestämmelser som finns skulle ha någon väsentlig förebyggande effekt. Tvärtom synes som om ockerverksamheten obehindrat kan fortsätta och för närvarande till och med få allt större omfattning.

Utan att söka ange riktlinjer för en utredning om problemen kan man dock nämna behovet av kontroll över all yrkesmässig utlåning. Bl. a. borde den utlåning som sker via annonser i tidningarna hänföras till yrkesmässig utlåning. Motionärerna anser att skärpta straffbestämmelser för ocker kan vara ett led i strävandena att sanera denna kreditmarknad.

Tidigare riksdagsbehandling

Den i motionen upptagna frågan om utredning angående åtgärder mot ockerverksamheten har behandlats av allmänna beredningsutskottet med anledning av motioner vid 1962, 1963, 1967 och 1968 års riksdagar (utlåtandena ABU 1962:40, 1963:5, 1967:5 och 1968:1). Utskottet, som givit

motionerna en rätt omfattande remissbehandling, har i dessa utlåtanden bl. a. uttalat att ett system med tillståndstvång, kontroll och uppgiftsskyldighet m. m. inte torde bli ett verkningsfullt medel i kampen emot ocker men att det för såväl de lojala långivarna som för berörda myndigheter skulle medföra administrativt krångel. Inte heller har utskottet funnit sig kunna biträda förslag om en omprövning av de straffrättsliga bestämmelserna om ocker, vilka prövats i samband med förslaget till den brottsbalk som trädde i kraft den 1 januari 1965. Däremot har utskottet framhållit såsom sannolikt att bättre resurser för polis och åklagare skulle kunna få effekt när det gäller att förebygga sådana brott och att bemästra de vid denna brottstyp särskilt påtagliga svårigheterna att frambringa tillräcklig bevisning. Av yttrandena framgick att myndigheterna uppmärksammat spörsmålet, och utskottet ansåg sig kunna förutsätta att en förstärkning av polisens och åklagarmaktens resurser komme att fullföljas, varför någon särskild utredning i ämnet inte syntes påkallad.

Utskottet har genomgående föreslagit att motionerna inte skulle föranleda någon åtgärd och riksdagen har godkänt förslagen.

Remissyttrandet

Yttrande över motionen har inhämtats från rikspolisstyrelsen, Föreningen Sveriges åklagare och Svenska bankföreningen.

Rikspolisstyrelsen påpekar att det vid sidan om banker och andra kreditinstitut finns en förhållandevis stor efterfrågan av möjligheter att låna för hastigt uppkomna situationer där pengar behövs för endast kortare tid. Låntagare är under sådana omständigheter villiga att betala något högre ränta än gällande bankränta, särskilt som de som regel inte kan ställa någon reell säkerhet för lånet. Det är enligt styrelsens uppfattning uteslutet att de ordinarie penningsinstituten skall kunna tillämpa en så liberal utlåningspolitik att denna låneverksamhet kommer att upphöra.

Den av motionärerna föreslagna kontrollen över yrkesmässig utlåning skulle enligt styrelsens uppfattning vara helt verkningslös när det gäller att stoppa de privatdiskontörer som — utan att driva rörelse i egentlig mening — lånar ut pengar mot ockerränta.

Maximistraflet för grovt ocker är fängelse högst fyra år. En skärpning av straffmaximum kan inte anses befogad och torde inte heller avhålla någon från att begå brott av ifrågavarande slag. Normalstraflet för dessa brott torde ligga mellan fängelse ett och två år, varför tillräckligt utrymme finns för en straffskärpning inom ramen för nuvarande straffskala.

Bevissvårigheterna utgör det största problemet när det gäller att komma till rätta med ockrarnas verksamhet. Ocker skiljer sig dock inte i detta avseende på något sätt från många andra brott. Någon möjlighet att lag-

stiftningsvägen motverka ockerbrotten torde inte föreligga. Då det redan står helt klart vari svårigheterna består, är styrelsen av den uppfattningen att en utredning inte tjänar något meningsfullt ändamål.

Styrelsen avstyrker motionen.

Föreningen Sveriges åklagare anser att de problem, som sammanhänger med ockermarknaden inte förändrats sedan allmänna beredningsutskottet år 1962 avgav sitt utlåtande i ärendet.

Några säkra tecken på att en anmärkningsvärd ökning av ockerbrotten skulle ha skett i relation till andra förmögenhetsbrott föreligger inte. Att problemet blir väsentligt mer aktuellt i en tid, då besvärande kreditrestriktioner föreligger är uppenbart. Med hänsyn till brottets natur och parternas naturliga önskan att begränsa insynen och dölja transaktionernas reella innebörd torde andra åtgärder än nu befintliga knappast få någon större effekt utan att uppenbara olägenheter för samhället i andra avseenden kan förväntas uppkomma.

Föreningen anför vidare bl. a. följande.

Därutöver vill föreningen i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på möjligheten av att förstärka samhällsskyddet mot ockermarknaden inom ramen för befintliga resurser. Rikspolisstyrelsen skulle sålunda kunna uppmärksamma polismyndigheterna på de allvarliga sociala följder, som ockerverksamheten kan medföra, och anmana berörda myndigheter att noggrant följa och vidtaga åtgärder mot ockermarknaden särskilt i den mån den kan komma till uttryck genom annonsering eller på annat likartat sätt. Samma sak gäller för taxeringsmyndigheterna att beakta särskilt nu, när den granskande verksamheten kan förväntas bli förstärkt genom personalökningar. Det kan på goda grunder antagas, att det kapital som kommer till användning i här berörda verksamhet, som regel icke är föremål för beskattning och att en mera intensiv revisionsverksamhet och kontroll skulle kunna begränsa det kapital som utgör förutsättningen för ockermarknaden.

Föreningen avstyrker motionen.

I *Svenska bankföreningens* yttrande framhålles att bankerna kunnat konstatera att ockerbetonad utlåningsverksamhet, bedriven av s. k. privatdiskontörer, på senare tid förekommit i mycket stor omfattning. Den har vanligen haft formen av belåning av checkar, som saknat täckning vid belåningstillfället men som formellt daterats till låntagarens nästa avlöningsdag.

Bankföreningen och dess medlemmar, som vidtagit vissa åtgärder för att försöka stävja den ifrågavarande verksamheten, skulle med stor tillfredsställelse hälsa en effektivare samhällsbekämpning av allt slags ocker vid kreditgivning. Huruvida därvid något väsentligt kan vinnas genom skärpta straffbestämmelser, är enligt föreningens uppfattning tveksamt. Däremot är det måhända inte uteslutet att en förbättring skulle kunna åstadkommas, om någon form av offentlig kontroll infördes över sådan yrkesmässig utlåning som direkt tar sikt på den stora allmänheten. Det är emellertid av vikt

att lojal kreditgivning för angelägna ändamål inte försvåras genom reglerande ingrepp.

Bankföreningen har dock ingenting att erinra mot en utredning av den art motionärerna förordat.

Utskottet

Utskottet har vid riksdagarna 1962, 1963, 1967 och 1968 behandlat motioner med i allt väsentligt samma innehåll och syfte som den nu föreliggande. I den ovan lämnade redogörelsen har redovisats de skäl varpå utskottet grundat sina avstyrkanden av motionerna, vilka samtliga avslagits av riksdagen.

Sedan frågan senast behandlades av riksdagen synes intet ha förekommit som bör föranleda ett ändrat ställningstagande från riksdagens sida. Utskottet vill emellertid erinra om vad Föreningen Sveriges åklagare anfört beträffande möjligheterna för skattemyndigheterna att underkasta långgivare på ockermarknaden en speciell granskning. Enligt vad utskottet inhämtat har skattemyndigheterna uppmärksamheten riktad på denna fråga.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att motionen II: 200 inte må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 6 maj 1970

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Möller (s)*, Oscar Carlsson (s), Yngve Persson (s)*, Helge Karlsson (s), Kilsmo (fp)*, fröken Stenberg (m), herrar Ernst Olsson (cp), Hansson (s)*, Ove Karlsson (s), fröken Pehrsson (cp)* och fru Florén-Winther;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), herrar Rimås (fp)*, Nilsson i Båstekille (m), Johansson i Simrishamn (s)*, Johansson i Skärstad (cp)*, Wiklund i Härnösand (s), Andersson i Örebro (fp), Johansson i Växjö (cp), Gadd (s)* och Rosqvist (s).

* Ej närvarande vid justeringen.